

Verbs referits al color en Verdaguer

per Victòria Gras

Encara que el camp dels colors ha estat molt estudiat i a hores d'ara ofereix poques novetats, crec que és interessant de comentar l'ús habitual de verbs com **blanquejar**, **negrejar**, **groguejar**... que Verdaguer fa servir, principalment, per a descriure l'aspecte de masses d'elements naturals: boscos, camps, muntanyes, corrents d'aigua... El motiu que m'ha dut a fixar-me en aquesta característica és el dinamisme que aquests verbs expressen, i també l'efecte d'estranyesa que produeixen en el lector d'avui. N'he observats en funció intransitiva, com a exponent del domini de l'*activitat del color* per damunt de la *no activitat* que altres solucions presenten, i també algun en funció transitiva.

En funció intransitiva, presento els verbs **vermellejar**¹, **blanquejar**², **groguejar**³, **negrejar**⁴, **rogejar**⁵ i **verdejar**⁶, trobats en l'obra en prosa *Excursions i viatges* de l'edició crítica de Narcís Garolera (Barcelona: Ed. Barcino, 1991), i en *Rondalles* a cura d'Andreu Bosch (Barcelona: Ed. Barcino, 1992).

No cal dir que en l'obra poètica de Verdaguer hi ha altres verbs que designen el color: **blavejar**, **cen-drejar**, **rossejar**..., els quals cobreixen, pràcticament, tot l'espectre solar. Vegem, doncs, uns quants exemples de l'ús dels verbs esmentats en els textos verdaguerians:

- 1) «Algunes barretines **bermellèjan** entre les boines y.ls casquets...» (Garolera 1991, 51).

- 2) «... y.l Canigó, (...) asserena son ample front, ahont encara **blanqueja** alguna congesta...» (Garolera, 1991, 305).
- 3) «Lo blat ja no era cremat, ans **groguejava** com un or...» (Bosch 1992, 225).
- 4) «Les línees que pújan de les socalades (...), són innumerables, com los tronchs d'un bosch d'abets dels que.s veuhen **negrejar** en eixes serres.» (Garolera 1991, 173).
- 5) «trigareu gayre a (...) desterrar-ne las espesses, negres y palpables tenebres iperbòrees, feréstegues nubolades ahont abuy **rogeja**.l llam...» (Garolera 1991, 242).
- 6) «... hi ha dos hermosos ponts (...), y, entre ells una illeta ahont **verdèjan** pollancre, xiprers y quatre o cinch olms o tells centenaris...» (Garolera 1991, 145).

Faig servir la paraula *activitat* per a referir-me a la qualitat verbal, que és la que es destaca en les solucions verdaguerianes enfront de les de *no activitat*. I això s'ajusta amb la definició de verb proposada per Louis Hjelmslev:

«Els verbs constitueixen una classe de paraules (o parts de l'oració) que s'oposen essencialment als noms (que indiquen allò que no és un procés)».

També ací els adjectius —a no ser dels que comparteixen les propietats del participi de present o de passat— poden ésser inclosos en el grup dels substantius, oposats, com he dit, als verbs.

¹ **Vermellejar** v. intr., mostrar-se vermell; tirar a vermell (FABRA, p. 1721).

² **Blanquejar** v. intr. i tr. Int. Mostrar alguna cosa la seva blancor, ésser més o menys blanc, tirar a blanc (FABRA, p. 244).

³ **Groguejar** v. intr. Tirar a groc, ésser més o menys groc (FABRA, p. 937).

⁴ **Negrejar** v. intr. Mostrar-se negra una cosa, tirar a negra (FABRA, p. 1200).

⁵ **Rogejar** v. intr. Tirar a roig, ésser més o menys roig (FABRA, p. 1498).

⁶ **Verdejar** v. intr. Mostrar-se verd, tirar a verd (FABRA, p. 1719).

Per força haig de recórrer al llenguatge metafòric per a fer-me entendre: la vitalitat creativa i indeturable del color destaca en verbs com **blavejar**, **vermelejar**, **verdejar**... Cap altra forma substitutiva no ens donaria aquesta sensació de treball, de lluita i de presència del color en la matèria. En els exemples anotats, els verbs hi són en les formes conjugades: (les barretines) **bermellèjan**, (alguna congesta) **blanqueja**, (el blat) **grogueja**, llevat del cas on hi és en la forma d'infinitiu, com en l'exemple 4.

Vegem els exemples 2 i 4 i comparem-los amb les solucions alternatives que proposo, on no hi ha el verb que en dic *designador del color en acció*:

- 2) «... ahont encara **blanqueja** alguna congesta.»
 — on encara hi ha, es veu, la blancor d'alguna congesta.
 — on encara hi ha, es veu, alguna blanca congesta:

Penso que no hi hauria la possibilitat d'explicitar-hi «una congesta blanca» pel virtuemata *neu blanca, congesta blanca*, que genera formes tautològiques.

- 4) «... abets que.s veuhen negrejar en eixes serres.»
 — avets negres que es veuen en eixes serres.
 — avets de color negre que es veuen en eixes serres.
 — negres avets que es veuen en eixes serres.
 — avets que es veuen negres en eixes serres, etc.

La resta d'exemples que he recollit dels verbs esmentats, sempre referits a espais de l'àmbit natural, mostren el predomini de l'ús del verb **blanquejar**, seguit del de **verdejar**, per damunt dels altres. Vet ací exemples de quan els verbs es refereixen a espais que no són pròpiament pertanyents a la natura i que vénen a ser la tercera part dels altres casos:

«... com altra Cádiz en mitx de les ones, **blanqueja** la població de Kahlberg» (Garolera 1991, 203).

«(lo mariner de Sant Pau)... veu (...) com un camp de fajol en lo mes d'octubre, **blanquejar** la hermosa ciutat d'Olot» (Bosch 1992, 211).

«... y les dues viles que s'hi enfilan **blanquejan** com dos tudons, quiscun en son arbre» (Garolera 1991, 299).

«... una illeta ahont verdèjan pollanques, xiprers y quatre o cinch olms o tells centenaris, a l'ombra dels quals **negreja** una estàtua de bronzo de Rousseau» (Garolera 1991, 145).

«Bagur y les Escales d'Aníbal se vehuen **negrejar** més a orient...» (Garolera 1991, 229).

En l'obra considerada (Garolera 1991) hi ha escassos exemples on els verbs, referit-se a espais de la natura, tinguin funció transitiva. Vegem aquesta frase:

- 1) «Les oliveres segueixen al viatger fins a Constantina, **endrejant** aquells rostos y formant petits bardissals quan se les deixa créixer sens espurch...» (Garolera 1991, 116).

Es palesa la capacitat de concentrar en un sol mot la significació, que presenten els verbs *endrejar*, *clapejar*, enfront de les solucions amb perífrasi:

Així, prenent l'exemple 1), com a construccions alternatives tindriem:

- les oliveres ... *condregen* aquells rostos
 — les oliveres tornen de color cendra (o de color de cendra, o cendrós) aquells rostos.
 — les oliveres tornen cendrosos aquells rostos

D'on interpreto **endrejar** pel color de la cendra i no pas per altres qualitats aplicables a la cendra, on, a part de les connotacions (d'ascesi, de mort...), n'hi trobarem d'altres que ens poden arribar a través de la noció de temperatura (escalfor, cremor), de textura (aspror al tacte...), de no pesantor (facilitat d'ésser emportada pel vent).

El verb **endrejar**, en funció transitiva, no figura en el diccionari Fabra ni en el DCVB. En el Fabra hi ha: **Cendrejar** v. intr. Tirar a color de cendra (p. 369), i en el DCVB: **Cendrejar** v. intr. 1. Ésser de color cendrós.

Les perífrasis alternatives dels exemples anteriors podrien ser les mateixes definicions que donen aquests diccionaris:

- les oliveres... fan tirar a color de cendra aquells rostos.
 — les oliveres... fan ésser de color cendrós aquells rostos.

I amb ús del subjuntiu:

- les oliveres... fan que aquells rostos tirin a color de cendra
 — les oliveres fan que aquells rostos siguin de color cendrós, etc.

Podem veure, doncs, que la forma analítica no ofereix tampoc les connotacions que impliquen els verbs usats per Verdager, sobretot quan en la perífrasi hi ha l'explicació *color de*, que destrueix possibilitats metafòriques, perquè dirigeix cap a un sol sec-

tor les connotacions. Comparem *les oliveres cendregen aquells rostos* amb qualsevol de les solucions analítiques següents:

— *les oliveres... fan ser, semblar, aparèixer, de color de cendra aquells rostos.*

— *les oliveres fan l'efecte que aquells rostos són de cendra.*

Comparem també les perífrasis on no hi ha explicat *color de*, que, en Verdaguer, donen una solució més acostada a la del verb *cendregar*, indicador de color, on, a part del color, englobem altres qualitats de la cendra:

— *les oliveres fan de cendra aquells rostos.*

— *les oliveres... fan cendrosos aquells rostos.*

Verdaguer expressa sovint el contrast del color amb els verbs **clapejar** i **clapar**:

«*A la dreta se veuen blanques congestes, clapejant la verdosa y llisa cordillera*» (Garolera 1991, 41).

«*Són les primeres de les 49 illes que clapèjan de vert lo blau del Rhin...*» (Garolera 1991, 159).

En la forma de participi passat hi ha més sovint el verb *clapejar*⁷

«*Lo Pirineu se deixa veure des dels cims de la Vall d'Aran fins a Soldeu, clapejat de congestes tot ell...*» (Garolera 1991, 18).

«*Aqueixa és clapejada de verdosos freixes y d'olms fullosos...*» (Bosch 1992, 233).

«*Lo pla de Beret (...) lo fòrman dues grans montanyes, llises y verdes, clapejades de molt poch penyals y molt bestiar*» (Garolera 1991, 43).

En forma adjectival, relacionada amb el verb **clapar**, com a exemple dels textos considerats, trobo:

«*A dreta y esquerra pastúran pacíficament ramades de bous blancs clapats de negre o negres clapats de blanch*» (Garolera 1991, 203).

Fixem-nos que el contingut adjectival enfront dels verbs **blanquejar**, **verdejar**, **negrejar**, **clapejar** o **clapar** no es refereix a cap color, ans al contrast d'un color amb un altre.

Clapejar surt més en forma conjugada que en forma participial. La forma adverbial **a claps**, **a claps a**

claps, acaba de completar la manera adjectival d'expressar el contrast entre colors:

«*Quinas vestas tan hermosas, las d'aqueixas montanyas! Des de sos fronts bàixan a sos peus y s'enfonsan en la mar, verdas unas, a claps altres*» (Garolera 1991, 335).

«*... la paret està emblanquinada y, a claps, blava...*» (Garolera 1991, 218).

«*Los amples camps del Ròse tan aviat tenen la berme llor apagada de la trapadella, la més declarada o moradencia del fe o fench, y, a claps a claps, la encesa de las rosellas*» (Garolera 1991, 140).

A part d'aquestes formes adverbials hi ha *ab ditades*, que l'autor explica a través d'una equivalència en el context següent:

«*És un gros torrent lo que surt allí y allí s'endinza murmurejant, y l marbre és blanquíssim, ab ditades o tintes negrenques*» (Garolera 1991, 45).

Després d'aquestes observacions sobre els verbs referits al color, i ja dins el corrent de la intuïció, vull indicar que Verdaguer té present el contrast brillant/mat, la qual cosa es podria explicar per l'hàbit de les lectures dels clàssics llatins (perquè en certa mesura aquesta oposició en llatí existeix) o per la pervivència de la noció d'aquest contrast en les estructures semàntiques del català (com a llengua neollatina), pervivència que aflora, si no en unitats lèxiques, en explicacions equivalents. Verdaguer en aquest segon cas, com fa tot sovint, reflecteix allò que és subjacent en la llengua:

«*Lo color vert és viu com d'herba regada sovint; sols algun escamot de blanques ovelles o de rosses baques lo clapeja*» (Garolera 1991, 24).

«*(Lo minaret)... està revestit, com una serp d'escata verdosa, de rejolas de València, que verdèjan y llueixen a la llum del sol*» (Garolera 1991, 87).

«*... de una columna a l'altra per part de fora, y de les del primer pis a les del segon enviant-se faixes de rejola verdencia llustrosa...*» (Garolera 1991, 95).

«*(Los voltants) Són plens d'arbres y de blats d'un vert llustrós*» (Garolera 1991, 115).

«*(Lo pastor) ... mostrà al reverend un escarbatet de la grossària d'una ametlla, d'un negre de satí que segons com se mirava treya com un llustre blanquinos*» (Bosch 1992, 272). ■

⁷ **Clapejar** v. intr. Formar claps (FABRA, p. 388).

Clapejar v. // 1. tr. clapar. // 2. intr. Formar clapes, adquirir clapes. (DCVB, Vol. III, p. 185).